

УДК 793.3'06(477)"2018/2021":[7.078:336.563.1
DOI: 10.31866/2616-7646.7.1.2024.307008

**ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ
ГРАНТОВИХ ПРОГРАМ
НА КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ
ПРОЄКТИ УКРАЇНСЬКОГО
СУЧАСНОГО ТАНЦЮ
2018-Х – 2021-Х РОКІВ**

**IMPACT OF NATIONAL GRANT
PROGRAMMES ON CULTURAL
AND ARTISTIC PROJECTS
OF UKRAINIAN
CONTEMPORARY DANCE
IN 2018–2021**

Маншилін Олександр Олександрович,
виконавчий директор,
ГО «Всеукраїнська асоціація «Платформа
сучасного танцю»;
викладач кафедри хореографічного
мистецтва,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6025-9626>
manshylin@gmail.com

Oleksandr Manshylin,
Executive Director,
NGO All-Ukrainian Association
“Contemporary Dance Platform”;
Lecturer at the Department
of Choreographic Art,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6025-9626>
manshylin@gmail.com

Анотація

Abstract

Мета статті – ввести до наукового обігу результати мистецтвознавчого дослідження розвитку українського сучасного танцю у 2018–2021 рр., простеживши динаміку масштабування та роль національних грантових програм на прикладі проєктів. **Методологія**: історико-хронологічний метод, порівняльний аналіз. **Наукова новизна** полягає в мистецтвознавчому осмисленні унікальних феноменів України останніх років – національних грантових програм з реалізації українських культурно-мистецьких проєктів у галузі сучасного танцю. **Висновки**. Іноземна культурна дипломатія була важливим чинником розвитку сучасного танцю в Україні на попередньому етапі. Її інструменти дозволяли брати участь в освітніх програмах за кордоном, формувати систему зв'язків, знайомити українську аудиторію з сучасним танцем зі всього світу. Але ця робота не могла ствердити власну суб'єктність. Національні програми Українського культурного фонду значно вплинули саме на цей чинник. Танцівники давно чекали на таку можливість та були до

The purpose of the article is to introduce into scientific circulation the results of art studies research on the development of Ukrainian contemporary dance in 2018–2021, tracing the dynamics of scaling and the role of national grant programmes on the example of projects. **The research methodology** includes historical and chronological methods and comparative analysis. **The scientific novelty** lies in the art historical understanding of the unique phenomena of Ukraine in recent years – national grant programmes for the implementation of Ukrainian cultural and artistic projects in the field of contemporary dance. **Conclusions**. Foreign cultural diplomacy was an important factor in the contemporary dance development in Ukraine at the previous stage. Its tools allowed participating in educational programmes abroad, forming a system of connections, and introducing contemporary dance from around the world to the Ukrainian audience. But this work could not assert its subjectivity. The national programmes of the Ukrainian Cultural Foundation had a significant impact on this factor. The dancers had

неї готові. Вже в перший грантовий сезон проєктів сучасного танцю було 3, в другий – 7, в ковідний 2020-й танцівники виходили в AR (доповнену реальність), влаштовували гібридні фестивалі та семінари з проєктного менеджменту. Спостерігаючи за цією активністю, команда УКФ вирішила запропонувати на 2021 р. окремий простір, Лот «Танець» в рамках програми «Інноваційний культурний продукт», який дозволяв танцівникам формувати свої ідеї у власному середовищі, не конкуруючи в спільних конкурсах з проєктами, до прикладу, театрального чи циркового мистецтва. Робота за підтримки національних грантових програм 2018–2021 рр. дозволила українським танцівникам зміцнити наявні зв'язки всередині спільноти, побудувати нові, співпрацювати з дієвцями інших культурно-мистецьких секторів та креативних індустрій, заявити про себе на міжнародній сцені. Сьогодні це дозволяє українському сучасному танцю не маргіналізуватися, не розпошитися по всьому світу, а бути важливим складником суспільства у формуванні національної ідентичності.

Ключові слова:

сучасний танець; незалежне мистецтво; проєкт «Артіль»; артікубатор; проєкт «ALTstage»; грантові програми; Український культурний фонд; Всеукраїнська асоціація «Платформа сучасного танцю».

been waiting for this opportunity for a long time and were ready for it. There were 3 contemporary dance projects in the first grant season, and 7 in the second, and Covid 2020 saw dancers entering AR (augmented reality), organising hybrid festivals and project management seminars. Observing this activity, the UCF team decided to offer a separate space for 2021, the Dance Lot within the Innovative Cultural Product programme, which allowed dancers to form their ideas in their own environment without competing in joint competitions with projects, for example, in theatre or circus arts. The work supported by national grant programmes in 2018–2021 allowed Ukrainian dancers to strengthen existing ties within the community, build new ones, collaborate with artists from other cultural and artistic sectors and creative industries, and make themselves known on the international stage. Today, this allows Ukrainian contemporary dance not to be marginalised or scattered around the world, but to be an important component of society in shaping national identity.

Keywords:

contemporary dance; independent art; Artel project; art incubator; ALTstage project; grant programmes; Ukrainian Cultural Foundation; All-Ukrainian Association “Platform of Contemporary Dance”.

Актуальність теми дослідження. Зранку 24 лютого 2022 р. і протягом кількох наступних місяців більшість активних дівців українського сучасного танцю (як і багато інших українців) відчували одне й те саме: весь попередній обсяг роботи, весь набутий досвід, всі плани та ідеї для майбутнього – все знецінене, помножене на нуль. Потім, після виходу зі стану шоку, був період перетворення себе в новій реальності, і тільки зараз ми повертаємось думками в період великих змін і надій, у час від Революції гідності до вечора 23 лютого 2022 р.

Для митців українського сучасного танцю цей період (в контексті теми статті) відзначився двома напрямками можливостей: активізацією програм іноземної культурної дипломатії та започаткуванням національних грантових програм.

Зроблене українськими танцівниками протягом 2018–2021 рр. за підтримки національних грантових програм дало їм відчуття країни, відчуття своєї значущості позбавило комплексу меншовартості в контактах із колегами з більш економічно розвинених країн. Врешті, після початку повномасштабного вторгнен-

на рф це дозволило їм зберегтися у професії та не позиціювати себе в іноземних спільнотах жертвами.

Період 2018–21 рр. для української спільноти сучасного танцю був достатньо хаотичним у зв'язку з надзвичайно динамічним розвитком, тому події цього часу потрібно намагатися зафіксувати та осмислити.

Аналіз останніх досліджень. Звичайно, тема цієї статті є достатньо вузькоспеціальною, обмеженою лише чотирирічним періодом, достатньо наближеним до моменту написання статті. Втім послатися на кілька попередніх робіт важливо. Передусім це аналітично-соціологічне дослідження «Український театр: шлях до себе», здійснене 2018 р. колективом авторів. У розділі «Форми фінансування і менеджменту в сучасному українському театрі: вади, виклики, перспективи» йдеться, зокрема, про те, що культурно-мистецька сфера в Україні «перебуває в стадії переходу до нових форм фінансування» (Васильєв та ін., 2018, с. 87).

У статті «Діяльність українських незалежних компаній сучасного танцю у 2022–2023 роках» (Скиба, 2023) авторка згадує три танцювальні компанії. Всі вони активно проявили себе в час існування українських грантових програм для незалежних митців 2018–2021 рр.: О. Дробиш була переможницею грантової програми 2021 р., Totem Dance К. Шишкарьової та Я. Кайнара ставав переможцем таких програм двічі, І. Мірошніченко – двічі.

У статті «Сучасний танець і новітні технології: грані взаємодії» (Герц, 2023) науковиця, окрім робіт Уейна МакГрегора, Мерса Каннінгема, Вільяма Форсайта, Адрієна Мондо та Клер Барден, Дайто Манаб, згадує також проекти «ALTstage» та «P.A.N.TER», про котрі йтиметься далі.

Мета статті – ввести до наукового обігу результати мистецтвознавчого дослідження розвитку українського сучасного танцю у 2018–2021 рр., простеживши динаміку масштабування та роль національних грантових програм на прикладі проектів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний танець з'явився в Україні в середині 1990-х рр. як «експортований» продукт. Це визначає багато різних його властивостей, але ми сфокусуємося на одній: на відміну від спільнот драматичного театру, спільноти сучасного танцю весь час мали тісні зв'язки з колегами з розвинених країн – обмінювалися матеріалами, цікавилися творами й фестивалями одне одного, запрошували одне одного для копродукцій, знайомилися з інфраструктурою мистецтва. Відповідно, завдяки фактичним знанням достатньо конкретно уявляли, які умови для розвитку мистецтва у власній країні хотіли б мати. Поняття «проект», «open call», «міжнародне партнерство», «резиденція», «кошторис» і «звітність» у розвинених спільнотах є постійною частиною робочого вокабуляра фахівця сучасного танцю (танцівника, хореографа, викладача тощо). Відповідно, щоразу, коли ці слова набували конкретних значень в Україні, коли якась організація формувала з них свої меседжі, українські танцівники відчували, що звертаються й до них. У 1990-ті це були міжнародні фонди, і з ними співпрацювала Марина Лимар, керуючи інформаційно-освітнім і продюсерським центром «Інші танці» (Чілікіна, 2012, с. 151); Лариса Венедиктова, видаючи журнал «Світ мистецтва» та працюючи з групою «Tanzlaboratorium» (Пароваткіна, 2012). У 2010-ті це були іноземні програми культурної дипломатії, і в співпраці з ними розвивався Міжнародний фестиваль сучасного танцю Zelyonka (Лобова & Овчинников, 2015).

З 2017 р. це став Український культурний фонд, команда якого відразу декларувала те, про що давно мріяли українські митці – роботу в напрямі формування культурних політик. Ці політики визначалися переліком цілей фонду, його пріоритетами, системою грантових та інституційних програм, лотів та видів проєктів, поділом культурно-мистецької сфери на сектори (Український Культурний Фонд, 2019).

Дієвці сучасного танцю співпрацювали з УКФ від першого ж конкурсу проєктних заявок, оголошеного в травні 2018 р. Розглянувши цю співпрацю на прикладі двох довготривалих напрямів, спробуємо зафіксувати та проаналізувати її зміст.

Проєкт «Артіль» заснував у 2016 р. Антон Овчінніков. Його метою було допомогти молодим хореографам сучасного танцю у створенні своїх перших мистецьких робіт у форматі вистав чи перформансів. Моделлю, за якою створювалась «Артіль», був проєкт «Premiere» колег з Естонії. В умовах відсутності зовнішнього фінансування український проєкт мав такі особливості:

- учасники відбиралися через відкритий конкурс;
- кожному з них було запропоновано ментора – досвідченого хореографа;
- гарантувався показ роботи в рамках найближчого Zelyonka Fest;
- автори створювали виставу за власний кошт.

Потрібність та своєчасність такого проєкту засвідчили відгуки спільноти: у грудні 2016 р. заявки на участь подали 27 претендентів, з яких було відібрано п'ятьох. У квітні 2017 р. були показані їхні роботи: «Напоготові» Олександри Захарової та Олени Криковлюк (менторка – Кристина Шишкарьова), «Electricity» Альони Снежик (менторка – Ольга Кебас), «Перезавантаження» Оксани Ларченко (менторка – Юлія Артеменко) та «Косми» Ольги Дробиш (менторка – Юлія Даниленко) (*Історія проєкту*, б.д.).

У грудні 2017 – квітні 2018 рр. відбувся другий сезон «Артілі», в якому були створені «Людина-портрет» Валерії Павлішиної (менторка – Ольга Кебас), «Навіщо дітям дорослі» Дениса Гаврилюка (ментор – Антон Овчінніков), «З/А/Бортом» Тетяни Знамеровської (менторка – Кристина Шишкарьова) (Люднова, 2018).

Влітку 2018 р. було відкрито перший грантовий сезон Українського культурного фонду й «Артіль» взяла в ньому участь. Незважаючи на те, що термін реалізації проєктів був дуже коротким (до 2-х місяців), а обсяг фінансування – невеликим (до 500 тис. грн), підходи до програми було якісно змінено:

- як і раніше, відбір учасників відбувався через відкритий конкурс;
- до роботи в проєкті було залучено не тільки хореографів з танцівниками, але й сценографку та художницю з костюмів Юлію Зауличну, світлохудожника Євгена Копйова, кількох композиторів: Микиту Косаренкова, Алісу Лі, Дмитра Коляду;
- робота відбувалася в форматі творчих резиденцій: першої – в бердичівській артстудії «Ризома», другої – в НЦТМ ім. Леся Курбаса в Києві;
- між двома резиденціями проміжний результат роботи показували професійній аудиторії як «work in progress»;
- завершені твори започатковували програму окремого заходу – Артіль мініфесту;
- після прем'єри в Києві Артіль мініфест гастролювала в Харкові та Львові (Сенишин, 2018).

Протягом жовтня – листопада 2018 р. було створено 5 вистав: «Геката» Христини Слободянюк (ментор – Олександр Маншилін), «Втеча від свободи» Микити та Алли Кравченків (менторка – Ольга Кебас), «Наступний» Дани Сарман (менторка – Марія Бакало), «Скільки потрібно тобі» Віолетти Матюшенко (ментори – Руслан та Марина Баранови), «Без свідків» Ганни Винограденко та Марії Носової (менторка – Юлія Даниленко) (*Хореографи*, б.д.).

Зовнішнє фінансування проєкту дозволило зробити його видимим в інформаційному просторі:

- відбулися промокампанії в соціальних мережах;
- завдяки партнерству з «Open Theatre» показ прем'єри відбувся не тільки в сценічних просторах, а й в онлайн-трансляції (OpenTheatre, 2018a, 2018b);
- «Артіль» одержала власну візуальну айдентику та двомовний вебсайт.

Навіть невеликий український грант дозволив зробити з ініціативи, що жила енергією ентузіастів, явище професійного рівня. Це засвідчив подальший розвиток проєкту. Презентація ідей, завдань та результатів «Артілі» іноземним колегам привела до утворення протягом грудня 2018 – січня 2020-го рр. консорціуму для реалізації цього проєкту в міжнародній співпраці. До консорціуму увійшли:

- Всеукраїнська асоціація «Платформа сучасного танцю» від України;
- Студія «Фугу» та Інститут Танцю Університету ім. Антона Брукнера від Австрії;
- Сілезький театр танцю та Люблінський центр культури від Польщі.

Кошторис проєкту становив понад 3 млн грн й забезпечував реалізацію таких напрямів:

- відкритий конкурс та відбір для участі чотирьох молодих хореографок від України, двох від Австрії та одного від Польщі;
- проведення двох тижневих освітніх резиденцій для цих семи митців: однієї в Лінці, на базі Університету ім. Антона Брукнера, другої – в Люблінському центрі культури (Centrum Kultury w Lublinie, 2019a);
- створення (через онлайн-кастинг) тимчасової компанії з 15 танцівників: двох від Австрії, трьох від Польщі та десятих від України;
- проведення в Києві та Бердичеві двох двотижневих мистецьких резиденцій;
- покази «work in progress» (Тягло, 2019) та прем'єр у форматі Артіль мініфест у Києві (Винниченко, 2019);
- гастрольний тур до Одеси, Харкова, Дніпра в Україні, Відня та Лінца в Австрії (ARTIL, 2019), Катовіце, Битома і Любліна в Польщі (Centrum Kultury w Lublinie, 2019b).

Освітній складник програми мав на меті вивчення творчого процесу в танці з різних точок зору, а також еволюцію ідей, з якими молоді митці зайшли в проєкт. Освітній складник містив лекції, лабораторії та індивідуальні менторські зустрічі:

- Роза Бройс (Австрія) прочитала дві лекції про хореографічні партитури як творчий та дослідницький інструмент у танці;
- Торстен Тойбль (Німеччина) провів дискусію про роботу драматурга в танці та методи мистецького дослідження;
- Олександр Каплун (США/Австрія) провів лекцію-демонстрацію зі сценографії;
- Ельдад Бен Сассон (Ізраїль) провів інтенсив із композиції в танці;
- Євген Копйов (Україна) провів лабораторію зі світлографії;
- Яцек Лумінський (Польща) прочитав серію лекцій з антропології танцю;

- Борис Чакширан (Сербія) прочитав курс лекцій з дизайну костюмів та сценографії в танці;
- Аліса Лі (Україна) провела лабораторію зі звучання й музики в танцювальній виставі;
- також індивідуальні менторські зустрічі з драматургії проводили Міхал Бушевіч (Польща) та Юлія Гончар (Україна) (*Art-інкубатор*, б.д.).

Команда проекту вирішила відмовитися від практики закріплення окремого ментора за кожною з робіт і дати можливість хореографам консультуватися з усіма фахівцями відповідно до конкретного запиту. У безпосередньому створенні вистав взяли участь сценографи Богдан Поліщук та Марія Крутоголова, композиторки Аліса Лі, Тетяна Хорошун та Яна Шлябанська, художниця зі світла Наталка Перчишена.

У результаті протягом липня-жовтня 2019 р. було створено 7 вистав: «Плем'я» (хореографка – Катаріна Людвіг), «EXIT (найкращого не існує)» (хореографка – Олександра Литвин), «Цикл» (хореографка – Ріта Ліра), «IMSPACE: шляхи світла» (хореограф – Даніель Лежонь), «Alter Ego, або 7 сцен для перетворення Я» (хореографка – Світлана Олексюк) (Open Theatre, 2019a), «ПОМИЛКА 404» (хореографка – Марія Сало), «Групова п'єса номер 1» (хореографка – Марсела Лопез) (Open Theatre, 2019b).

Приклад проекту «Артіль» показує, що потенціал, накопичений спільнотою сучасного танцю протягом перших 20 років існування цього явища в Україні, може приводити до надзвичайно динамічного зростання за появи перших національних програм підтримки незалежних митців.

Наступний приклад демонструє, як українська танцювальна спільнота може розробляти та реалізовувати проекти зі значним інноваційним складником, що вимагають кроссекторальної співпраці.

Ця послідовність проектів тривала чотири роки, починаючи з 2019 р. Її першим складником був сайт-специфік перформанс «Поринаючи в / Полишаючи Утопію» (*Перший перформанс*, 2019). Центральною локацією проекту стала будівля Держпрому в Харкові – конструктивістська пам'ятка, що давала можливість побачити й відчутти шлях модерністських ідей на сторічному відтинку часу. Але, крім роботи з медіумами архітектура/тіло у фізичному плані, автори проекту також працювали з їхніми властивостями в доповненій реальності (augmented reality, AR). Протягом перформансу відбувалася взаємодія тіла й руху сучасного танцівника з архітектурними патернами історичної будівлі, в реальному тривимірному просторі та у двовимірному просторі екранів смартфонів глядачів. Авторами перформансу були Макс Шумахер та Марія П'яткова з Німеччини, виконавцями – українські танцівники, акторка Оксана Черкашина, програміст Антон Пендюк (Ovchinnikov, 2020). Фінансувався проект невеликим грантом Українського культурного фонду, промотувався – харківським театрално-урбаністичним фестивалем «Parade».

Як і в прикладі з «Артіллю», наступний етап розвитку ідей цього проекту почався з формування міжнародного консорціуму: з української асоціації «Платформа сучасного танцю», німецького «Post Theater» та IT-компанії «WeAR Studio». Ідея тепер повністю базувалася на використанні технології AR.

Задум був такий: створити та дослідити інфраструктуру, в якій танцівники й об'єкти могли б довільно переміщуватися між реальністю відео, фізичною ре-

альністю та доповненою реальністю. Такий план якнайкраще накладався на час перших хвиль COVID-19.

У грудні 2020 р. фандрайзинг було завершено (одержано фінансування програми ЄС «Дім Європи» та Українського культурного фонду) й почалася реалізація проекту «ALTstage» (Грабар, 2021). Було розроблено базову модель, яка передбачала функціональність у двох глядацьких досвідах:

- домашньому, де глядач зі смартфоном перебувають перед екраном ноутбука;
- театральному, де глядачі зі смартфонами перебувають перед сценою (ALTstage).

Водночас поверхня сцени розглядалася як така, що відповідає поверхні клавіатури ноутбука, а проєкція на задник сцени сприймалася відповідно до зображення на екрані ноутбука.

З погляду композиції танцювального твору «ALTstage» пропонувала авторіві експерименти з розташування візуально-пластичного змісту твору в одному з двох просторів або в переміщенні між ними:

- 1) двовимірний простір відео на екрані чи проєкції;
- 2) тривимірний простір перед ним, в якому можливо працювати у фізичній або доповненій реальності.

З огляду на роботу з глядацькою увагою середовище ALTstage відкривало перед автором ще менш досліджені аспекти, зміст яких, у порівнянні зі звичайним театром чи відео, окреслюється таким чином:

– у звичайному середовищі увага глядача коливається між двома об'єктами – концентрується або на тому, що відбувається на сцені (екрані), або на власних думках чи відчуттях;

– у середовищі ALTstage виникає третій елемент: смартфон чи планшет, який завжди поряд і в потрібні відрізки часу повідомляє, що зараз дія відбувається в доповненій реальності, і тому на сцену потрібно дивитися крізь екран гаджета. Таким чином, автор вистави може грати з увагою, що коливається у будь-якій послідовності чи напрямі між трьома об'єктами: сцена (екран) – глядач – гаджет,

До першої хвилі експериментів із середовищем ALTstage було відібрано за відкритим конкурсом чотири хореографічні проекти. Через кілька місяців було створено короткі мультимедійні твори: «Метаморфоза» (хореограф – Ярослав Кайнар), «In Between» (хореографка – Ірина Башук), «Повторіть, будь ласка» (хореографки – Ольга Безгінова та Анастасія Кузьмічова), «Поза часом» (хореографка – Ольга Дробиш) (*Крок з екрана*, 2021). Протягом травня – жовтня 2021 р. результати цього етапу реалізації проекту презентувалися в Києві (Винниченко, 2021), Харкові (АТН Харьков, 2021), Дніпрі (*Дніпрянки з'явилися*, 2021), Львові, Берліні та на багатьох онлайн-майданчиках.

Водночас із середини 2021 р. команда взялася до реалізації наступного етапу – створення «повнометражної» мультимедійної вистави «P.A.N.TER – Performing Arts Never Terminate» з використанням методів ALTstage. Проєкт тривав півтора року та фінансувався Українським культурним фондом та Німецьким федеральним культурним фондом.

Митцями, що брали участь в експерименті, стали режисер Макс Шумахер, хореографки Олександра Литвин та Олена Чучко, медіамитці Світлана Житня та Микита Худяков, шестеро перформерів (четверо професійних танцівниць та двоє

танцівників-аматорів, програмістів за фахом) та електроакустичний імпровізаційний ансамбль «Niebiezdny Drokon» (*Мультимедійна вистава*, б.д.).

Темою роботи було дослідження двох креативних кластерів в Україні – артистичного та айтішного. Тому в кожній ланці творчої команди брали участь і хореографи, й програмісти. Також мистецькому дослідженню передувала серія інтерв'ю, які хореографки й медіамитці проводили з респондентами з відповідних двох кластерів. Далі матеріали цих інтерв'ю, зібрані в блоки «Традиційне мистецтво» та «Інноваційне мистецтво», накладалися на сюжет оповідання Франца Кафки «Голодмайстер», моделювалися в різних ситуаціях цього сюжету.

У тому, що побачив глядач, система напівпрозорих екранів утворювала на сцені частину клітки, всередині й навколо якої відбуваються події «Голодмайстра» Кафки (Люднова, 2021). Протягом вистави ця клітка трансформувалася засобами доповненої реальності: то напливала на глядачів та відділяла їх від сцени, то розширювалася й забирала глядача всередину себе. Перед екранами працювали перформери, які з фізичної реальності могли переходити або в екранну, або в доповнену. І в екранній, і в доповненій реальностях розвивалися світи, створені медіамитцями.

У жовтні 2021 р. мультимедійну виставу було презентовано в Києві та Харкові. За рік після цього, вже в зовсім іншому часі, творча група проекту показала його в німецьких Галле та Дрездені разом із тижневою серією майстер-класів, лекцій та дискусій (*P.A.N.TER.*, 2022).

Приклад послідовності проєктів «Поринаючи в / Полишаючи Утопію», «ALTstage» та «P.A.N.TER – Performing Arts Never Terminate» показує, як потенціал української спільноти сучасного танцю може за наявності національних програм підтримки інтенсивно розвиватися в напрямі кроссекторальної співпраці, міжнародної за географією та інноваційної за змістом.

Висновки. Іноземна культурна дипломатія була важливим чинником розвитку сучасного танцю в Україні на попередньому етапі. Її інструменти дозволяли брати участь в освітніх програмах за кордоном, формувати систему зв'язків, знайомити українську аудиторію з сучасними танцями світу. Але ця робота не могла ствердити власну суб'єктність. Національні програми Українського культурного фонду значно вплинули саме на цей чинник. Танцівники давно чекали на таку можливість та були до неї готові. Вже в перший грантовий сезон проєктів сучасного танцю було 3, в другий – 7, в ковідний 2020-й танцівники виходили в AR (доповнену реальність), влаштовували гібридні фестивалі та семінари з проєктного менеджменту. Спостерігаючи за цією активністю, команда УКФ вирішила запропонувати на 2021 р. окремий простір, Лот «Танець» в рамках програми «Інноваційний культурний продукт», який дозволяв танцівникам формувати свої ідеї у власному середовищі, не конкуруючи в спільних конкурсах з проєктами, до прикладу, театрального чи циркового мистецтва. Робота за підтримки національних грантових програм 2018–2021 рр. дозволила українським танцівникам зміцнити наявні зв'язки всередині спільноти, побудувати нові, налагодити співпрацю з дієвцями інших культурно-мистецьких секторів та креативних індустрій, заявити про себе на міжнародній сцені. Сьогодні це дозволяє українському сучасного танцю не маргіналізуватися, не розпорозитися по всьому світу, а бути важливим складником суспільства у формуванні національної ідентичності.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Арт-інкубатор*. (б.д.). Артіль. Взято 12 березня 2024 з <https://www.artil.org.ua/incubator>
АТН Харків. (2021, 16 серпня). *16.08.2021 – Доповнена реальність – нові технології з України* [Відео]. YouTube. https://youtu.be/N1a2fkHgGYE?si=jEGe5MBdbB8Ihk_c
- Васильєв, С., Чужина, І., Тукалевська, О., Жила, В., Соколенко, Н., Салата, О., Тукалевська, О., & Жила, В. (2018). *Український театр: шлях до себе. Здобутки. Виклики. Проблеми*. Громадська організація «Культурна Асамблея».
- Винниченко, С. (2019, 11 вересня). *Що відомо про «Перформанс невидимого»? Театральна риболовля*. <http://www.t-fishing.co.ua/plays/shcho-vidomo-pro-performans-nevydumoho>
- Винниченко, С. (2021, 20 липня). *Театральна діджиталізація 2021. «ALTstage. Крок з екрану»*. Театральна риболовля. <http://www.t-fishing.co.ua/anthology/altstage-2021>
- Герц, І. (2023). Сучасний танець і новітні технології: грані взаємодії. *Мистецтвознавчі записки*, 43, 58–63. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.43.2023.286836>
- Грбар, Д. (2021, 6 травня). *Українська AR-технологія ALTStage пропонує зробити «крок з екрану»*. Yabl. <https://yabl.ua/2021/05/06/ukrayinska-ar-tehnologiya-altstage-proponuye-zrobiti-krok-z-ekranu>
- Дніпрянки з'явилися в перших у світі виставах з доповненою реальністю*. (2021, 29 липня). Днепр. Главное. <https://glavnoe.dp.ua/articles/dniprianky-z-iavylysia-v-pershykh-u-sviti-vystavakh-z-dopovnenoiu-realnistiu/>
- Історія проекту*. (б.д.). Артіль. Взято 12 березня 2024 з <https://www.artil.org.ua/about#history>
Крок з екрана. Як українські митці та програмісти помістили живих людей в AR для проекту ALTstage. (2021, 2 жовтня). Vector. <https://vctr.media/ua/krok-iz-ekranu-yak-ukrayinski-mitczi-ta-programisti-pomistili-zhivih-lyudej-u-ar-dlya-proyektu-altstage-99280/>
- Лобова, Е., & Овчинников, А. (2015). ZelyonkaFest: цвета европейских флагов. *Танець в Україні та світі*, 2(10), 30–31.
- Люднова, А. (2018, 22 травня). *Проект «Artil» відкриває молоді таланти*. ГО «Неподільна Україна». <http://www.indivisibleukraine.in.ua/novini/162-proekt-artil-vidkrivae-molodi-talanti>
- Люднова, А. (2021, 18 жовтня). *Знайди свій код до розуміння. Огляд вистави P.A.N.TER з доповненою реальністю*. ArtMess. <https://artmess.com.ua/events/p-a-n-ter-z-dopovnenoiu-realnistiu-alt-stage/>
- Міжнародна команда розробляє в Україні унікальний продукт, яким зможуть користуватись в усьому світі*. (б.д.). Платформа сучасного танцю. ALTstage. Взято 12 березня 2024 з <https://danceplatform.org.ua/altstage/about>
- Мультимедійна вистава з доповненою реальністю «P.A.N.TER. – Performing Arts Never Terminate»*. (б.д.). Платформа сучасного танцю. Говори тілом. Взято 12 березня 2024 з <https://danceplatform.org.ua/panter>
- Пароваткіна, Г. (2012, 4–10 лютого). «Біла ворона» арт-простору. *Дзеркало тижня*, 13.
- Перший перформанс в Держпромі вже у вересні! (2019, 21 серпня). *Український тиждень*. <https://tyzhden.ua/pershyj-performans-v-derzhpromi-vzhe-u-veresni/>
- Сенишин, О. (2018, 27 листопада). *У Львові влаштували фестиваль сучасного танцю «Артіль»*. Zaxid.net. https://zaxid.net/u_lvovi_vlashtovali_festival_suchasnogo_tantsyu_artil_n1470720
- Скиба, Ю. (2023). Діяльність українських незалежних компаній сучасного танцю у 2022–2023 роках. *Танцювальні студії*, 6(2), 164–172. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.6.2.2023.295182>
- Тягло, К. (2019). *Work in progress – Артіль мініфест 2019*. Велика ідея. <https://bit.ly/4bUdzII>
Український Культурний Фонд. (2019). *Культура та креативність для порозуміння та розвитку. Стратегія Українського культурного фонду на 2019–21 роки*.

- Хореографи, які пройшли інкубацію в Артіль.* (б.д.). Артіль. Взято 12 березня 2024 з <https://www.artil.org.ua/portfolio#choreographers>
- Чілікіна, Н. О. (2012). Особливості існування театру танця в Україні. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 3, 148–151.
- ARTIL: Länderübergreifendes Netzwerk.* (2019, September 19). *Tanzschrift*. <https://www.tanzschrift.at/pinnwand/aktuell/1075-artil-laenderuebergreifendes-netzwerk>
- Centrum Kultury w Lublinie. (2019a, July 26). *Międzynarodowy projekt ARTIL w CK*. Retrieved March 12, 2024, from <https://ck.lublin.pl/2019/07/miedzynarodowy-projekt-artil-ck>
- Centrum Kultury w Lublinie. (2019b, September 18). *Międzynarodowy Projekt ARTIL w Centrum Kultury*. Retrieved March 12, 2024, from <https://ck.lublin.pl/2019/09/miedzynarodowy-projekt-artil-centrum-kultury/>
- Manshylin, O. (2018). International projects of Ukrainian contemporary dance groups 2010–2017. *Танцювальні студії*, 2, 62–68. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.2.2018.154493>
- OpenTheatre. (2018a, 22 листопада). «Артіль»: міні-фестиваль хореографічних вистав. Частина 2 [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/1KbzMH3opTA?si=tX5esgIZGp4mvhxR>
- OpenTheatre. (2018b, 22 листопада). «Артіль»: міні-фестиваль хореографічних вистав. OpenTheatre – театр онлайн [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/ExHlWPAAdL4?si=FgiEnmM5NwLkjd9>
- OpenTheatre. (2019a, 10 вересня). *Перформанс невидимого. Артіль: «IMSPACE», «Alter Ego, або 7 сцен для перетворення Я»* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/8ybfTRQI0w8?si=NwyIvm2wg-beL0Fp>
- OpenTheatre. (2019b, 10 вересня). *Перформанс невидимого. Артіль: «Помилка 404», «Групова н'єса № 1»* [Відео]. YouTube. [https://www.youtube.com/live/iiCH07\]h-T0?si=7JRqUHhSZavTMh3s](https://www.youtube.com/live/iiCH07]h-T0?si=7JRqUHhSZavTMh3s)
- Ovchinnikov, A. (2020, 15 жовтня). *L*ving UTOPIA performance teaser* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/9vPp1t0dV7Q?si=zBnK2geEXyouq-mf>
- P.A.N.TER. (2022, November 4). WUK Theater Quartier. Retrieved March 12, 2024, from <https://www.wuk-theater.de/panter>

REFERENCES

- ARTIL: Länderübergreifendes Netzwerk* [ARTIL: Cross-border network]. (2019, September 19). *Tanzschrift*. <https://www.tanzschrift.at/pinnwand/aktuell/1075-artil-laenderuebergreifendes-netzwerk> [in German].
- Art-inkubator* [Art incubator]. (n.d.). Artil. Retrieved March 12, 2024, from <https://www.artil.org.ua/incubator> [in Ukrainian].
- ATN Kharkov. (2021, August 16). *16.08.2021 – Dopovnena realnist – novi tekhnolohii z Ukrainy* [08/16/2021 – Augmented reality – new technologies from Ukraine] [Video]. YouTube. https://youtu.be/N1a2fkHgGYE?si=jEGe5MBdbB8Ihk_c [in Ukrainian].
- Centrum Kultury w Lublinie. (2019a, July 26). *Międzynarodowy projekt ARTIL w CK* [International ARTIL project in CC]. Retrieved March 12, 2024, from <https://ck.lublin.pl/2019/07/miedzynarodowy-projekt-artil-ck> [in Polish].
- Centrum Kultury w Lublinie. (2019b, September 18). *Międzynarodowy Projekt ARTIL w Centrum Kultury* [International ARTIL project at the Cultural Center]. Retrieved March 12, 2024, from <https://ck.lublin.pl/2019/09/miedzynarodowy-projekt-artil-centrum-kultury/> [in Polish].
- Chilikina, N. O. (2012). Osoblyvosti isnuvannia teatru tantsia v Ukraini [Features of the theater dance in Ukraine]. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 3, 148–151 [in Ukrainian].

- Dniprianky zivaylysia v pershykh u sviti vystavakh z dopovnenoiu realnistiu* [Dnipro women appeared in the world's first performances with augmented reality]. (2021, July 29). Dnepr. Glavnoe. <https://glavnoe.dp.ua/articles/dniprianky-z-ivaylysia-v-pershykh-u-sviti-vystavakh-z-dopovnenoiu-realnistiu/> [in Ukrainian].
- Herts, I. (2023). Suchasnyi tanets i novitni tekhnolohii: hrani vzaiemodii [Modern dance and the latest technologies: Facets of interaction]. *Notes On Art Criticism*, 43, 58–63. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.43.2023.286836> [in Ukrainian].
- Hrabar, D. (2021, May 6). *Ukrainska AR-tekhnoloiiia ALTStage proponuie zrobyty "krok z ekranu"* [Modern dance and the latest technologies: Facets of interaction]. Yabl. <https://yabl.ua/2021/05/06/ukrayinska-ar-tehnologiya-altstage-proponuye-zrobiti-krok-z-ekranu> [in Ukrainian].
- Istoriia proektu* [History of the project]. (n.d.). March. Retrieved March 12, 2024, from <https://www.artil.org.ua/about#history> [in Ukrainian].
- Khoreohrafiy, yaki proishly inkubatsiiu v Artil* [Choreographers who underwent incubation at Artil]. (n.d.). Artil. Retrieved March 12, 2024, from <https://www.artil.org.ua/portfolio#choreographers> [in Ukrainian].
- Krok z ekranu. Yak ukrainski myttsi ta prohramisty pomistly zhyvykh liudei v AR dlia proiektu ALTstage* [Step from the screen. How Ukrainian artists and programmers put live people in AR for the ALTstage project]. (2021, October 2). Vector. <https://vctr.media/ua/krok-iz-ekranu-yak-ukrayinski-mitczy-ta-programisti-pomistili-zhivih-lyudej-u-ar-dlya-proyektu-altstage-99280/> [in Ukrainian].
- Liudnova, A. (2018, May 22). *Proekt "Artil" vidkryvae molodi talanty* ["Artil" project discovers young talents]. NGO Indivisible Ukraine. <http://www.indivisibleukraine.in.ua/novini/162-proekt-artil-vidkrivae-molodi-talanti> [in Ukrainian].
- Liudnova, A. (2021, October 18). *Znaidy svii kod do rozuminnia. Ohliad vystavy P.A.N.TER z dopovnenoiu realnistiu* [Find your code to understand. Overview of the P.A.N.TER performance with augmented reality]. ArtMess. <https://artmess.com.ua/events/p-a-n-ter-z-dopovnenoiu-realnistiu-alt-stage/> [in Ukrainian].
- Lobova, E., & Ovchinnikov, A. (2015). ZelyonkaFest: tsveta evropeiskikh flagov [ZelyonkaFest: Colors of European flags]. *Dance in Ukraine and in the World*, 2(10), 30–31 [in Russian].
- Manshylin, O. (2018). International projects of Ukrainian contemporary dance groups 2010–2017. *Dance Studies*, 2, 62–68. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.2.2018.154493> [in English].
- Mizhnarodna komanda rozrobliiae v Ukraini unikalnyi produkt, yakym zmozhtv korystuvatys v usomu sviti* [International collaborators met in Ukraine to create an entirely original invention for the world]. (n.d.). Contemporary Dance Platform. ALTstage. Retrieved March 12, 2024, from <https://danceplatform.org.ua/altstage/about> [in Ukrainian].
- Multymediina vystava z dopovnennoiu realnistiu "P.A.N.TER. – Performing Arts Never Terminate"* [Multimedia performance with augmented reality "P.A.N.TER. – Performing Arts Never Terminate"]. (n.d.). Contemporary Dance Platform. Let the Body Speak. Retrieved March 12, 2024, from <https://danceplatform.org.ua/panter> [in Ukrainian].
- OpenTheatre. (2018a, November 22). *"Artil": mini-festyval khoreohrafichnykh vystav. Chastyna 2* ["Artil": A mini-festival of choreographic performances. Part 2] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/1KbzMH3opTA?si=tX5esgIZGp4mvhxR> [in Ukrainian].
- OpenTheatre. (2018b, November 22). *"Artil": mini-festyval khoreohrafichnykh vystav. OpenTheatre – teatr onlain* ["Artil": A mini-festival of choreographic performances. OpenTheatre – online theater] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/ExHIw-PAdL4?si=FgiEnmM5NwLkjdk9> [in Ukrainian].
- OpenTheatre. (2019a, September 10). *Performans nevydymoho. Artil: "IMSPACE", "Alter Ego, abo 7 stsien dlia peretvorennya Ya"* [Performance of the invisible. Artil: "IMSPACE", "Alter Ego, or 7 scenes for the transformation of the Self"] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/8ybfTRQI0w8?si=NwyIvm2wg-beL0Fp> [in Ukrainian].

- OpenTheatre. (2019b, September 10). *Performans nevydymoho. Artil: "Pomyłka 404", "Hrupova piesa № 1"* [Performance of the invisible. Artil: "Error 404", "Group Play No. 1"] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/live/iiCH07Jh-T0?si=7JRqUHhSZavTMh3s> [in Ukrainian].
- Ovchinnikov, A. (2020, October 15). *L*ving UTOPIA performance teaser* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/9vPp1t0dV7Q?si=zBnK2geEXyouq-mf> [in Ukrainian].
- P.A.N.TER. (2022, November 4). WUK Theater Quartier. Retrieved March 12, 2024, from <https://www.wuk-theater.de/panter> [in Ukrainian].
- Parovatkina, H. (2012, February 4–10). "Bila vorona" art-prostoru ["White crow" of the art space]. *Dzerkalo tyzhnia*, 13 [in Ukrainian].
- Pershyi performans v Derzhpromi vzhe u veresni! [The first performance at Derzhprom is already in September!] (2019, August 21). *Ukrainskyi tyzhden*. <https://tyzhden.ua/pershyi-performans-v-derzhpromi-vzhe-u-veresni/> [in Ukrainian].
- Senyshyn, O. (2018, November 27). *U Lvovi vlashtuvaly festyval suchasnoho tantsiu "Artil"* [The modern dance festival "Artil" was held in Lviv]. Zaxid.net. https://zaxid.net/u_vovi_vlashtuvali_festival_suchasnogo_tantsyu_artil_n1470720 [in Ukrainian].
- Skyba, Yu. (2023). Diialnist ukrainskykh nezalezhnykh kompanii suchasnoho tantsiu u 2022–2023 rokakh [Activities of Ukrainian independent contemporary dance companies in 2022–2023]. *Dance Studies*, 6(2), 164–172. <https://doi.org/10.31866/2616-7646.6.2.2023.295182> [in Ukrainian].
- Tiahlo, K. (2019). *Work in progress – Artil minifest 2019* [Work in progress – Artil minifest 2019. Great idea]. Velyka ideia. <https://bit.ly/4bUdzJI> [in Ukrainian].
- Ukrainian Cultural Foundation. (2019). *Kultura ta kreatyvnist dlia porozuminnia ta rozvytku. Stratehiia Ukrainskoho kulturnoho fondu na 2019-21 roky* [Culture and creativity for understanding and development. Strategy of the Ukrainian Cultural Fund for 2019-21] [in Ukrainian].
- Vasyliiev, S., Chuzhynova, I., Tukalevska, O., Zhyla, V., Sokolenko, N., Salata, O., Tukalevska, O., & Zhyla, V. (2018). *Ukrainskyi teatr: shliakh do sebe. Zdobutky. Vyklyky. Problemy* [Ukrainian theater: The way to yourself. Gains. Challenges Problems]. Social organization "Cultural assembly" [in Ukrainian].
- Vynnychenko, S. (2019, September 11). *Shcho vidomo pro "Performans nevydymoho"?* [What is known about "Performance of the Invisible"?]. Teatralna rybolovlia. <http://www.t-fishing.co.ua/plays/shcho-vidomo-pro-performans-nevydymoho> [in Ukrainian].
- Vynnychenko, S. (2021, July 20). *Teatralna didzhytalizatsiia 2021. "ALTstage. Krok z ekranu"* [Theatrical digitalization 2021. "ALTstage. A step from the screen"]. Teatralna rybolovlia. <http://www.t-fishing.co.ua/anthology/altstage-2021> [in Ukrainian].